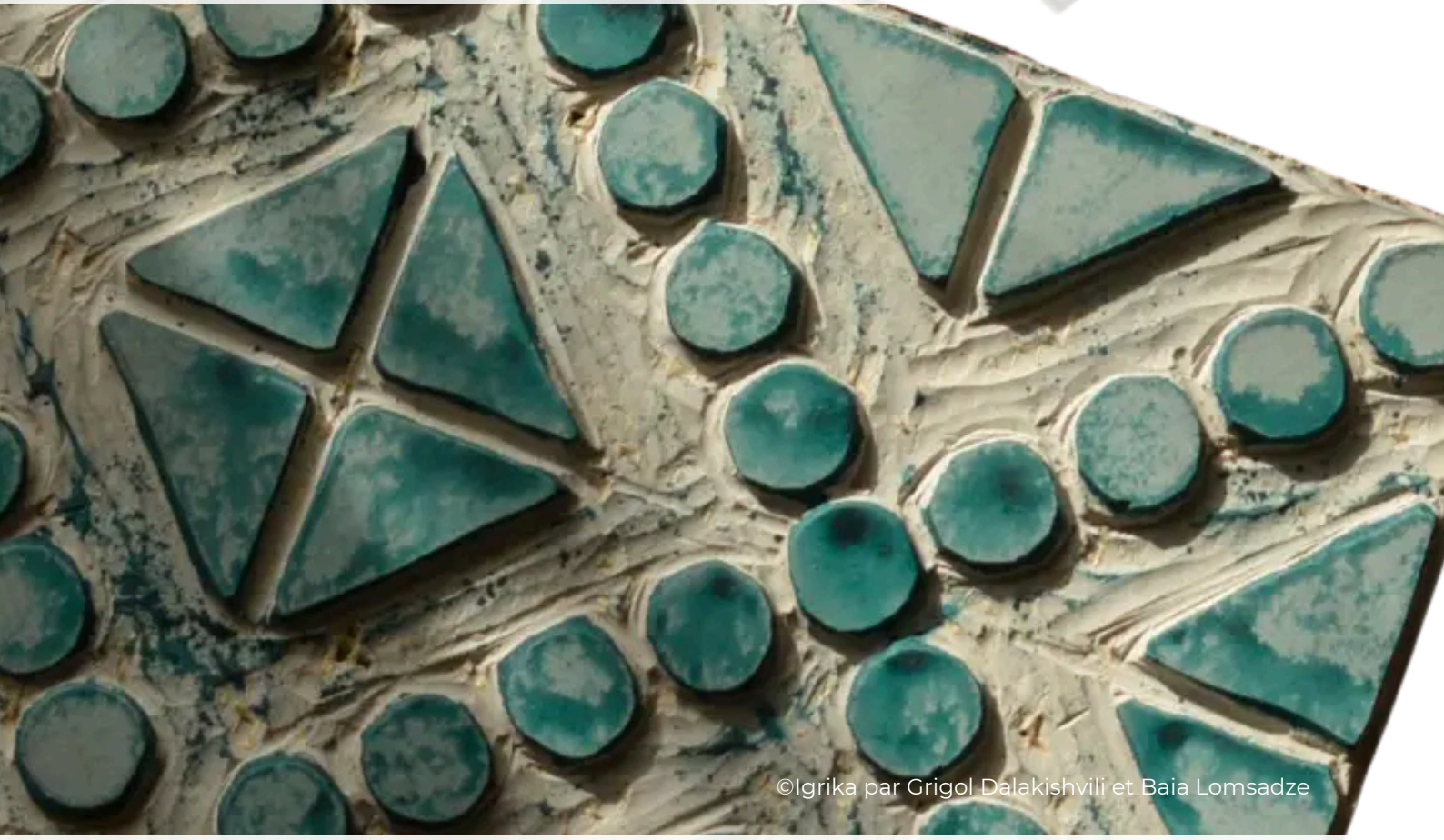

BUILDING BRIDGES, BUILDING SKILLS

BRICKS - Building Bridges, Building Skills: Améliorer l'éducation artisanale non formelle pour une transmission culturelle durable

RAPORT KRAJOWY, KRAJ: Polska

©Igrika par Grigol Dalakishvili et Baia Lomsadze

Co-funded by the European Union

Building Bridges, Building Skills

BRICKS - Building Bridges, Building Skills: Enhancing Non-Formal Craft Education for Sustainable Cultural Transmission /

BRICKS: Budowanie Mostów, Rozwijanie Umiejętności: Wzmacnianie Pozaformalnej Edukacji Rzemieślniczej Dorosłych na Rzecz Zrównoważonego Przekazu Dziedzictwa Kulturowego

RAPORT KRAJOWY

Kraj : Polska

Co-funded by the European Union

Co-funded by the European Union Grant agreement n. KA220-ADU-E61A293C REFERENCE DU DOSSIER 24PCA0020

Wprowadzenie **1**
Projekt BRICKS i jego europejskie podejście 1
Uzasadnienie i potrzeby **1**
Cele **2**
Partnerzy **2**
Metodologia **4**
1. Badania gabinetowe 4
2. Ankieta 4
STAN AKTUALNY W POLSCE **6**
1. Ramy prawne i polityczne dotyczące edukacji pozaformalnej 6
2. Ścieżki edukacji pozaformalnej i instrumenty wsparcia w zakresie rzemiosła tradycyjnego i dziedzictwa rzemieślniczego 7
3. Dobre praktyki w pozaformalnej edukacji opartej na rzemiośle 8
4. Powiązania między edukacją pozaformalną i formalną
5. Zarządzanie polityką edukacji rzemieślniczej 9
6. Badania i monitorowanie przekazywania umiejętności w sektorze rzemiosła 9
WYNIKI ANKIETY **11**
Przegląd krajobrazu pozaformalnej edukacji rzemieślniczej w Polsce 11
Wyniki ankiety – przegląd ogólny 15
Rekomendacje dla krajowych interesariuszy **16**
Słownik pojęć **18**
Źródła 19

Wprowadzenie

Niniejszy dokument przedstawia krajowe wyniki zebrane w ramach projektu BRICKS: Building Bridges, Building Skills: Enhancing Adults' Non-formal Craft Education for Sustainable Cultural Transmission („BRICKS: Budowanie Mostów, Rozwijanie Umiejętności: Wzmacnianie Pozaformalnej Edukacji Rzemieślniczej Dorosłych na Rzecz Zrównoważonego Przekazu Dziedzictwa Kulturowego"). Projekt BRICKS jest finansowany przez Unię Europejską w ramach programu ERASMUS+ 2024 (KA220-ADU – Partnerstwa współpracy w edukacji dorosłych). Jego celem jest zwiększenie widoczności, jakości oraz uznania pozaformalnej edukacji dorosłych w sektorach rzemiosła i rzemiosła dziedzictwa kulturowego w całej Europie.

Pozaformalna edukacja rzemieślnicza odgrywa kluczową rolę w ochronie tradycyjnej wiedzy, wspieraniu rozwoju zawodowego oraz zapewnianiu przekazywania umiejętności przyszłym pokoleniom. Mimo to obszar ten pozostaje niewystarczająco ustrukturyzowany i często jest słabo rozumiany w ramach krajowych systemów edukacji. Poprzez skoordynowane badania oraz analizy prowadzone w wielu krajach projekt BRICKS dąży do wypełnienia tej luki i stworzenia podstaw dla bardziej spójnego i dostępnego ekosystemu pozaformalnego uczenia się skierowanego do rzemieślników, edukatorów oraz organizacji działających w sektorze rzemiosła.

Niniejszy raport krajowy stanowi część szerszego badania porównawczego przeprowadzonego w Belgii, Polsce, Gruzji i we Włoszech. Przedstawia on kluczowe cechy pozaformalnej edukacji rzemieślniczej na poziomie krajowym, analizuje istniejące modele kształcenia i certyfikacji, identyfikuje wyzwania, z jakimi spotykają się praktycy, oraz gromadzi spostrzeżenia pochodzące bezpośrednio od przedstawicieli środowiska rzemieślniczego za pośrednictwem specjalnie opracowanego badania ankietowego.

Co-funded by the European Union Grant agreement n. KA220-ADU-E61A293C REFERENCE DU DOSSIER 24PCA0020

Projekt BRICKS i jego europejskie podejście

Uzasadnienie i potrzeby

Celem niniejszego raportu krajowego jest przedstawienie aktualnego stanu pozaformalnej edukacji dorosłych w sektorze rzemiosła tradycyjnego i rzemiosła związanego z dziedzictwem kulturowym w każdym z krajów partnerskich. Raport ma na celu przedstawienie spójnego przeglądu istniejących ścieżek kształcenia, ram prawnych i polityk, mechanizmów walidacji, wyzwań oraz dobrych praktyk, uzupełnionego o wnioski pochodzące bezpośrednio od edukatorów i uczestników kształcenia w obszarze rzemiosła.

Raport stanowi wkład w szersze badanie porównawcze prowadzone w Belgii, Polsce, Gruzji i we Włoszech. Jest częścią bazy dowodowej, która posłuży do opracowania mapy pozaformalnej edukacji w krajach partnerskich.

Cele

- Zbadanie istniejących modeli pozaformalnej edukacji dorosłych oraz wyzwań występujących w sektorze rzemiosła w krajach partnerskich.
- Wspieranie organizacji partnerskich, edukatorów rzemiosła oraz mistrzów rzemiosła w poszerzaniu możliwości, podnoszeniu jakości i zwiększaniu dostępności pozaformalnej edukacji dorosłych w zakresie rzemiosła dziedzictwa kulturowego (HC) oraz rzemiosła tradycyjnego (TC).
- Zwiększenie zasięgu oddziaływania projektu BRICKS oraz zapewnienie efektów wykraczających poza sam projekt na poziomie krajowym i europejskim.

W wyniku przeprowadzonych badań projekt BRICKS dostarczył:

- kompleksowy przegląd aktualnego stanu pozaformalnej edukacji dorosłych w obszarze rzemiosła w czterech krajach partnerskich;
- pogłębione zrozumienie wśród partnerów projektu i edukatorów istniejących modeli kształcenia oraz potencjalnych kierunków ich rozwoju;
- zwiększenie świadomości znaczenia i wartości pozaformalnej edukacji rzemieślniczej na poziomie krajowym i europejskim.

Na potrzeby niniejszego raportu terminy: *rzemiosło, rękodzieło, rzemiosło trad*ycyjne (obejmujące rzemiosło artystyczne, sztuki piękne i użytkowe, sztukę ludową oraz dziedziny pokrewne) oraz *wiedza tradycyjna* są stosowane zgodnie z terminologią przyjętą w projekcie.

Co-funded by the European Union

Co-funded by the European Union Grant agreement n. KA220-ADU-E61A293C REFERENCE DU DOSSIER 24PCA0020

Partnerzy

Projekt BRICKS opiera się na konsorcjum partnerów głęboko zakorzenionych w sektorze rzemiosła i dziedzictwa kulturowego, łączącym różnorodne i wzajemnie uzupełniające się doświadczenie oraz wiedzę ekspercką w zakresie kształcenia, upowszechniania znaczenia sektora, ochrony dziedzictwa oraz innowacji. Partnerstwo obejmujące Belgię, Gruzję, Polskę i Włochy odzwierciedla zarówno różnorodność geograficzną, jak i wspólne zaangażowanie w rozwiązywanie kluczowych wyzwań zidentyfikowanych w obszarze pozaformalnej edukacji rzemieślniczej: przekazywania umiejętności, braku uznania, ograniczonego finansowania oraz potrzeby odnowy pokoleniowej.

Liderem projektu jest **Mad'in Europe (MIE – Belgia),** które pełni centralną rolę koordynacyjną i strategiczną. Organizacja została założona w Brukseli w 2013 roku i od tego czasu wypracowała silną pozycję na poziomie europejskim, koncentrując się na zwiększaniu widoczności oraz uznania dla zawodów związanych z dziedzictwem, w tym tradycyjnego rzemiosła, rzemiosła artystycznego, rzemiosła budowlanego oraz konserwacji i restauracji zabytków. Misją MIE jest podkreślanie wkładu tych zawodów w tworzenie miejsc pracy i rozwój zrównoważony, a także ukazywanie ich jako istotnych zasobów wspierających realizację celów Europejskiego Zielonego Ładu. MIE kładzie również szczególny nacisk na przekazywanie kompetencji kolejnym pokoleniom, promując uznanie rzemiosła jako obszaru profesjonalnej doskonałości, a nie działalności marginalnej. Takie podejście bezpośrednio odpowiada na szereg wyzwań wskazanych w badaniu, w szczególności dotyczących niskiej widoczności sektora, ograniczonego uznania instytucjonalnego oraz potrzeby ponownego umiejscowienia rzemiosła we współczesnych debatach społeczno-ekonomicznych.

Projekt korzysta z doświadczenia **Georgian Arts and Culture Center (GACC – Gruzja)**, organizacji posiadającej ponad 25 lat doświadczenia w obszarach dziedzictwa kulturowego, przemysłów kreatywnych oraz współpracy międzynarodowej. GACC działa w kontekście, w którym tradycyjne rzemiosło jest głęboko zakorzenione w tożsamości kulturowej, ale jednocześnie coraz bardziej zagrożone z powodu presji ekonomicznej, migracji oraz ograniczonego wsparcia instytucjonalnego. Jako akredytowana organizacja pozarządowa przy Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, członek European Crafts Alliance oraz oficjalny przedstawiciel Europa Nostra, GACC odgrywa kluczową rolę w ochronie, promocji i zrównoważonym wykorzystaniu gruzińskiego dziedzictwa kulturowego. Jej działania obejmują programy edukacyjne, wsparcie dla przedsiębiorczości kulturalnej oraz rozwój sieci współpracy międzynarodowej, których celem jest wzmacnianie ekonomicznej trwałości i odporności sektorów opartych na rzemiośle. Profil GACC odzwierciedla wiele wyzwań strukturalnych wskazanych w projekcie BRICKS, w szczególności pilną potrzebę ochrony zagrożonych umiejętności oraz tworzenia trwałych ścieżek rozwoju dla nowych pokoleń rzemieślników.

Muzeum Narodowe w Gdańsku (Polska) wnosi do projektu perspektywę łączącą edukację rzemieślniczą z praktyką muzealną, ochroną dziedzictwa oraz zaangażowaniem społecznym. Jako jedno z najstarszych muzeów w Polsce i narodowa instytucja kultury podlegająca Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pełni ono kluczową rolę w zakresie gromadzenia, konserwacji oraz upowszechniania wiedzy artystycznej i kulturowej. Zakres działalności muzeum obejmuje nie tylko sztukę polską i europejską, ale również dziedzictwo etnograficzne i międzykulturowe, co czyni je ważnym podmiotem interpretacji i przekazywania wiedzy o kulturze materialnej. Poprzez działalność edukacyjną, wystawy oraz badania naukowe muzeum przyczynia się do pogłębiania społecznego rozumienia rzemiosła i dziedzictwa, wzmacniając powiązania między edukacją pozaformalną a szerszymi ekosystemami kultury. Udział Muzeum Narodowego w Gdańsku zapewnia projektowi integrację wiedzy instytucjonalnej oraz perspektywy opartej na dziedzictwie, uzupełniając bardziej praktyczne podejścia pozostałych partnerów.

Artex – Centrum Rzemiosła Artystycznego i Tradycyjnego w Toskanii (Włochy) wnosi ponad 30 lat doświadczenia we wspieraniu i rozwoju sektora rzemiosła. Organizacja została utworzona z inicjatywy Confartigianato i CNA – dwóch głównych włoskich organizacji reprezentujących sektor rzemieślniczy – i działa jako kluczowy punkt odniesienia dla rzemiosła artystycznego i tradycyjnego na poziomie regionalnym oraz międzynarodowym, współpracując ściśle z instytucjami publicznymi, takimi jak Region Toskanii oraz Gmina Florencja. Działania Artex koncentrują się na promocji rzemiosła, wzmacnianiu jego konkurencyjności oraz wspieraniu innowacji, w szczególności poprzez integrację technologii cyfrowych i praktyk zrównoważonego rozwoju. Rola Artex jest szczególnie istotna w kontekście, w którym rzemiosło stanowi jednocześnie ważny element gospodarczy i kulturowy, a zarazem mierzy się z rosnącymi wyzwaniami związanymi z globalną konkurencją oraz zmianą pokoleniową. Łącząc działania szkoleniowe, wsparcie biznesowe i zaangażowanie w kształtowanie polityk publicznych, Artex odgrywa kluczową rolę w łączeniu tradycyjnej wiedzy z wymogami współczesnego rynku.

We wszystkich krajach partnerskich wyraźnie widoczny jest wspólny element: partnerzy nie są zewnętrznymi obserwatorami sektora, lecz aktywnymi uczestnikami ekosystemu rzemiosła, pracującymi bezpośrednio z rzemieślnikami, osobami uczącymi się, instytucjami oraz społecznościami lokalnymi. Zapewnia to projektowi perspektywę opartą na praktyce i doświadczeniu, umożliwiającą identyfikację rzeczywistych wyzwań oraz opracowanie rozwiązań odpowiadających na realne potrzeby sektora.
Siła konsorcjum wynika z połączenia lokalnego zakorzenienia i ponadnarodowej perspektywy. Każdy partner wnosi określone kompetencje – od europejskiego rzecznictwa i promocji sektora (Belgia), przez ochronę dziedzictwa i współpracę międzynarodową (Gruzja), instytucjonalny wymiar przekazywania wiedzy i dziedzictwa (Polska), po innowacje i rozwój sektora (Włochy). Jednocześnie

ramy projektu umożliwiają porównywanie doświadczeń, wymianę wiedzy oraz wzajemne uczenie się.
Ostatecznie partnerzy pełnią rolę pomostów między wiedzą a praktyką, łącząc dziedzictwo i innowację, lokalne realia i strategie europejskie, indywidualne doświadczenia edukacyjne oraz systemowe potrzeby rozwojowe.

Dzięki temu podejściu opartemu na współpracy oraz bezpośredniemu doświadczeniu w sektorze konsorcjum przyczynia się do ponownego postrzegania pozaformalnej edukacji rzemieślniczej jako strategicznego obszaru, który może wspierać rozwój kompetencji, transformację w kierunku zrównoważonego rozwoju oraz ochronę dziedzictwa kulturowego we współczesnej Europie.

Metodologia

Wyniki krajowe przedstawione w niniejszym raporcie opierają się na dwuetapowym procesie badawczym przeprowadzonym przez wszystkich partnerów projektu BRICKS zgodnie ze wspólnymi ramami metodologicznymi, co zapewniło porównywalność wyników uzyskanych w Belgii, Polsce, Gruzji i we Włoszech.

1. Analiza danych zastanych (desk research)

Każdy z partnerów przeprowadził ustrukturyzowaną analizę danych zastanych (desk research) z wykorzystaniem wspólnego szablonu opracowanego przez konsorcjum. Badanie obejmowało analizę:

- ram prawnych i polityk dotyczących pozaformalnej edukacji osób dorosłych;
- istniejących ścieżek kształcenia w zakresie rzemiosła tradycyjnego i dziedzictwa rzemieślniczego;
- mechanizmów walidacji i certyfikacji;
- roli instytucji i organizacji działających w obszarze pozaformalnej edukacji rzemieślniczej;
- przykładów dobrych praktyk oraz relacji między edukacją formalną i pozaformalną.

Wykorzystane źródła obejmowały krajowe akty prawne, dokumenty rządowe i regionalne, raporty sektorowe, literaturę naukową oraz publicznie dostępne informacje pochodzące od instytucji zajmujących się rzemiosłem i ochroną dziedzictwa.

2. Ankieta

Wspólnie opracowano międzynarodowe badanie ankietowe, którego celem było pozyskanie bezpośrednich informacji od:

1. organizacji lub osób prowadzących pozaformalną edukację w zakresie rzemiosła;
2. uczestników kształcenia pozaformalnego w obszarze rzemiosła.

Kwestionariusz został rozpowszechniony przez partnerów projektu w poszczególnych krajach za pośrednictwem sieci zawodowych, stowarzyszeń, ośrodków szkoleniowych oraz platform internetowych. Wszystkie odpowiedzi zostały zebrane centralnie przez Artex S.Cons.R.L. i udostępnione partnerom zgodnie z przepisami RODO oraz planem zarządzania danymi obowiązującym w projekcie. Badanie dotyczyło praktyk szkoleniowych, motywacji uczestników, barier w dostępie do kształcenia, potrzeb w zakresie rozwoju kompetencji oraz oczekiwań związanych z walidacją i certyfikacją kwalifikacji.

Stan aktualny w Polsce

1. Ramy prawne i polityczne dotyczące edukacji pozaformalnej

Definicja: Edukacja pozaformalna – kształcenie i szkolenie realizowane w ramach programów, które nie prowadzą do uzyskania pełnych kwalifikacji ani kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych lub kwalifikacji w zawodzie (art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, Dz.U. z 2018 r., poz. 2153). Efekty uczenia się (kształcenia) – wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne nabyte w procesie uczenia się (art. 2 pkt 4 tej samej ustawy).

W Polsce edukacja pozaformalna jest definiowana i regulowana przez szereg dokumentów prawnych, politycznych i administracyjnych obowiązujących na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Chociaż edukacja formalna jest w polskim ustawodawstwie uregulowana bardziej szczegółowo, edukacja pozaformalna również zajmuje istotne miejsce w systemie edukacji i jest uznawana za ważny element rozwoju obywateli.

Do najważniejszych dokumentów i regulacji dotyczących edukacji pozaformalnej należą:

Ustawa o systemie oświaty – ustawa z dnia 7 września 1991 r., koncentrująca się przede wszystkim na edukacji formalnej, odnosi się również do kształcenia pozaszkolnego, obejmującego różnorodne formy edukacji pozaformalnej, takie jak kursy, szkolenia, warsztaty oraz inne formy kształcenia niewchodzące w skład systemu szkolnego. Ustawa wskazuje, że edukację dorosłych oraz inne formy wspierające rozwój osób w różnym wieku mogą organizować różne instytucje i organizacje.

Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK) – system został wprowadzony ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Porządkuje on system kwalifikacji w Polsce i umożliwia podmiotom funkcjonującym na rynku elastyczne reagowanie na zmieniające się zapotrzebowanie na kwalifikacje w gospodarce. Od 2017 r. dokumenty wydawane przez szkoły, okręgowe komisje egzaminacyjne, izby rzemieślnicze oraz uczelnie muszą zawierać oznaczenie poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK) właściwego dla danej kwalifikacji. http://www.kwalifikacje.gov.pl/ http://www.kwalifikacje.gov.pl/o-zsk/informacja-o-zsk

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – reguluje działalność organizacji pozarządowych, w tym prowadzoną przez nie działalność edukacyjną. Na jej podstawie organizacje pozarządowe mogą realizować projekty edukacyjne o charakterze pozaformalnym, takie jak warsztaty, szkolenia czy kursy rozwijające wiedzę i kompetencje obywateli. https://www.gov.pl/web/your-europe/volunteering-in-poland

Krajowy Program Rozwoju Edukacji 2021–2030 – podkreśla znaczenie edukacji pozaformalnej oraz wskazuje na potrzebę tworzenia systemów wspierających ten rodzaj kształcenia.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie edukacji i kapitału społecznego Województwa Pomorskiego.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 – określa cele i kierunki krajowej polityki rozwoju umiejętności, obejmując szeroki zakres zagadnień związanych z nabywaniem nowych kompetencji przez osoby w różnym wieku. **https://zsu2030.men.gov.pl/**

Na poziomie lokalnym i regionalnym edukacja pozaformalna jest realizowana przez liczne instytucje, w tym domy kultury, świetlice, biblioteki publiczne, muzea oraz regionalne ośrodki edukacyjne.

2. Ścieżki edukacji pozaformalnej i instrumenty wsparcia w zakresie rzemiosła tradycyjnego i dziedzictwa rzemieślniczego

W Polsce edukacja pozaformalna w obszarze rzemiosła tradycyjnego i dziedzictwa kulturowego odgrywa bardzo ważną rolę w zachowaniu oraz rozwijaniu dziedzictwa materialnego i niematerialnego. Chociaż tradycyjne rzemiosło nie zawsze jest nauczane w ramach formalnego systemu edukacji, istnieje wiele ścieżek przekazywania wiedzy i umiejętności, zarówno w ramach edukacji nieformalnej, jak i pozaformalnej.
Jednym z najważniejszych sposobów nauki tradycyjnego rzemiosła w Polsce są warsztaty organizowane przez różnego rodzaju instytucje, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia oraz

samych mistrzów rzemiosła. Są to najczęściej krótkoterminowe kursy lub intensywne warsztaty umożliwiające uczestnikom opanowanie konkretnych technik rzemieślniczych, takich jak tkactwo, kowalstwo, garncarstwo, snycerstwo czy rzeźba ludowa.

Centra rzemiosła i ośrodki kultury – w Polsce działa wiele instytucji organizujących warsztaty, takich jak regionalne ośrodki kultury, uniwersytety ludowe, muzea etnograficzne czy centra tradycyjnego rzemiosła. Prowadzą one zajęcia dla dzieci i dorosłych, przekazując techniki rzemieślnicze zarówno w ramach edukacji ogólnej, jak i działalności artystycznej.

Warsztaty prowadzone przez mistrzów rzemiosła – w wielu regionach Polski doświadczeni rzemieślnicy, często kontynuujący rodzinne tradycje, organizują warsztaty umożliwiające młodszym pokoleniom naukę konkretnych umiejętności. Przykładem są kursy garncarstwa w Bolesławcu, warsztaty haftu kaszubskiego czy warsztaty kowalstwa na Śląsku.

Praktyki w warsztatach rzemieślniczych – uczniowie szkół zawodowych, studenci uczelni artystycznych, a także osoby dorosłe odbywają praktyki w warsztatach rzemieślniczych, gdzie poznają tradycyjne techniki w praktyce. Praktyki te są często organizowane we współpracy ze szkołami średnimi i uczelniami, w tym akademiami sztuk pięknych.

Szkoły rzemiosła i technika zawodowe – przykładem są szkoły rzemiosła w Krakowie czy technika zawodowe w Łodzi, w których młodzież zdobywa praktyczne umiejętności w tradycyjnych zawodach, takich jak stolarstwo, ciesielstwo, rzeźbiarstwo czy włókiennictwo.

Studia podyplomowe i kursy dla dorosłych umożliwiające rozwijanie kompetencji w zakresie rzemiosła, organizowane przez instytucje kultury i uczelnie.

Wsparcie samorządów i organizacji pozarządowych – wiele samorządów, zwłaszcza w regionach o silnych tradycjach rzemieślniczych (m.in. Podhale, Śląsk, Wielkopolska i Kaszuby), realizuje programy grantowe wspierające rzemiosło, w tym programy edukacyjne skierowane do młodzieży i dorosłych. Środki te przeznaczane są m.in. na rozwój tradycyjnych technik, takich jak haft, koronkarstwo czy garncarstwo.

Sieć Dziedzictwa Kulinarnego i Rzemiosła – różne inicjatywy rzemieślnicze obejmują organizacje promujące i certyfikujące produkty oraz usługi związane z tradycyjnymi technikami. Instytucje te prowadzą również działalność edukacyjną poprzez organizację kursów, warsztatów i szkoleń dla osób zainteresowanych zdobyciem umiejętności w wybranym rzemiośle.

Stowarzyszenie Twórców Ludowych (STL) – organizacja zajmująca się ochroną, promocją oraz reprezentowaniem twórców ludowych, a także zachowaniem niematerialnego dziedzictwa kulturowego; posiada status organizacji akredytowanej przy UNESCO.

3. Dobre praktyki w pozaformalnej edukacji opartej na rzemiośle

Edukacja w zakresie haftu kaszubskiego

Haft kaszubski jest jednym z najbardziej charakterystycznych i rozpoznawalnych przejawów regionalnej sztuki ludowej. Tradycyjny haft wyróżnia się bogactwem motywów oraz zastosowaniem siedmiokolorowej kompozycji barw. Wzór haftu kaszubskiego, stworzony przez Teodorę Gulgowską we Wdzydzach na początku XX wieku, po kolejnych przekształceniach zarówno pod względem formy, jak i znaczenia, stał się symbolem regionu kaszubskiego. Gulgowska, wykształcona malarka, zaznajomiona z najnowszymi kierunkami w sztuce i studiująca m.in. w Berlinie, czerpała inspiracje z kaszubskich mebli, ceramiki, haftowanych czepców, które wówczas wyszły już z użycia, szat liturgicznych znajdujących się w skarbcu kościoła w Żukowie oraz wzorów publikowanych w niemieckich czasopismach dla kobiet.

Obecnie wzór kaszubski wykorzystywany jest nie tylko w hafcie na tkaninach, lecz także zdobi ceramikę, drewniane szkatułki, meble oraz drobne przedmioty codziennego użytku. Sposób wykonania dekoracji różni się w zależności od zastosowanej techniki. Warsztaty prowadzone są przez mistrzów i mistrzynie rzemiosła, między innymi w ramach działalności Stowarzyszenia Twórców Ludowych, Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego oraz lokalnych grup działających na Kaszubach. Najczęściej mają one formę zajęć praktycznych, podczas których uczestnicy poznają tradycyjne techniki i wzory. Przykładem są warsztaty organizowane przez Kaszubskie Centrum Kultury w Wejherowie oraz Dom Kultury w Kościerzynie.

Program stypendialny „Mistrz – Uczeń"

Program stypendialny „Mistrz – Uczeń", realizowany przez Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi, skierowany jest do twórców ludowych z całej Polski. https://nikidw.edu.pl/en/stypendia/ Program adresowany jest zarówno do uznanych mistrzów posiadających znaczący dorobek, jak i do ich uczniów. Jego głównym celem jest ochrona lokalnego dziedzictwa i tradycji oraz zapewnienie ciągłości autentycznej twórczości ludowej. Priorytetem programu są projekty edukacyjne umożliwiające bezpośredni przekaz tradycyjnych umiejętności artystycznych, rzemieślniczych i rękodzielniczych w społecznościach lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności zagrożonych zanikiem.

Stowarzyszenie na rzecz Promocji Dawnych Rzemiosł i Kultury „WICI”

Stowarzyszenie „WICI” jest organizacją pozarządową, której celem jest informowanie społeczeństwa o znaczeniu rzemiosła, prowadzenie działalności edukacyjnej oraz promocja rękodzieła. Organizacja działa na rzecz przywrócenia rzemiosłu należnego miejsca w przedsiębiorczości kreatywnej, wzornictwie, sztuce oraz jako formie aktywności sprzyjającej dobrostanowi.

Stowarzyszenie zostało założone w 2016 roku przez grupę animatorów, edukatorów, artystów, badaczy oraz rzemieślników i rzemieślniczek, których połączyło przekonanie o wartości dawnych technik rzemieślniczych oraz wyjątkowej relacji pomiędzy twórcą a wytwarzanym przedmiotem.

Celem organizacji jest ponowne odkrywanie przeszłości poprzez uświadamianie odbiorcom, ile czasu, wiedzy i umiejętności wymaga wykonanie ręcznie wytwarzanego przedmiotu oraz wskazywanie różnic między produktami masowymi, rękodzielniczymi i wykonywanymi na zamówienie. Upowszechnianie tej wiedzy ma przyczyniać się do wzrostu wartości rzemiosła na rynku, dzięki czemu działalność rzemieślników może stać się stabilnym i zrównoważonym źródłem dochodu.

4. Powiązania między edukacją pozaformalną i formalną

Edukacja pozaformalna w obszarze rzemiosła tradycyjnego i dziedzictwa kulturowego w Polsce najczęściej pełni funkcję uzupełniającą wobec edukacji formalnej, ale odgrywa również kluczową rolę tam, gdzie formalne ścieżki kształcenia w tym zakresie nie istnieją. Wiele opisanych wcześniej inicjatyw edukacyjnych ma charakter praktyczny i koncentruje się na przekazywaniu umiejętności rzemieślniczych, które nie są w pełni uwzględnione w programach nauczania polskiego systemu edukacji. W niektórych przypadkach edukacja pozaformalna stanowi jedyną możliwość zdobycia wiedzy i umiejętności dla osób zainteresowanych tradycyjnym rzemiosłem.

Szczególnie w mniejszych miejscowościach oraz w przypadku mniej popularnych specjalizacji rzemieślniczych brakuje formalnych ścieżek kształcenia. W takich sytuacjach edukacja pozaformalna staje się niezbędna, ponieważ nie funkcjonują instytucje oferujące pełne kształcenie formalne w zakresie tradycyjnego rzemiosła.

5. Zarządzanie polityką edukacji rzemieślniczej

Na poziomie krajowym, przede wszystkim za pośrednictwem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, realizowane są programy wspierające ochronę dziedzictwa kulturowego oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w ramach których finansowane są liczne projekty edukacyjne i szkoleniowe dotyczące tradycyjnego rzemiosła. Celem tych działań jest zarówno zachowanie tradycji, jak i ich dostosowanie do współczesnych potrzeb społecznych i gospodarczych.

Co-funded by the European Union Grant agreement n. KA220-ADU-E61A293C REFERENCE DU DOSSIER 24PCA0020

Przykładem jest rządowy program **„Inkubator Rzemiosła Polskiego”**, którego głównym celem jest wzmacnianie organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła w zakresie kapitału ludzkiego, społecznego oraz potencjału instytucjonalnego. Program wspiera realizację zadań statutowych tych organizacji, w tym działań związanych z rozwojem przedsiębiorczości i kształcenia dualnego.

Na poziomie regionalnym (wojewódzkim) polityka edukacyjna dotycząca tradycyjnego rzemiosła również odgrywa istotną rolę, szczególnie w kontekście ochrony dziedzictwa kulturowego i wspierania lokalnych tradycji. Samorządy województw oraz regionalne instytucje kultury realizują programy wspierające rzemiosło, w tym granty na projekty edukacyjne obejmujące warsztaty, szkolenia oraz programy stypendialne dla rzemieślników. Działania te są często finansowane w ramach programów regionalnych, takich jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), wspierający inicjatywy służące zachowaniu tradycji rzemieślniczych w mniejszych miejscowościach.

6. Badania i monitorowanie przekazywania umiejętności w sektorze rzemiosła

W Polsce prowadzone są badania i działania monitorujące dotyczące przekazywania umiejętności rzemieślniczych, choć ich skala jest mniejsza niż w innych obszarach edukacji. W ostatnich latach zagadnienia związane z edukacją pozaformalną i transferem umiejętności w kontekście tradycyjnego rzemiosła zyskują jednak coraz większe zainteresowanie zarówno środowisk naukowych, jak i instytucji kultury.

Najważniejsze przykłady takich działań obejmują:

Główny Urząd Statystyczny (GUS) – definiuje edukację pozaformalną jako zorganizowane działania edukacyjne realizowane poza systemem formalnym (szkołami i uczelniami), prowadzone z udziałem wykładowcy lub instruktora i ukierunkowane na zdobywanie wiedzy oraz umiejętności, np. podczas kursów, szkoleń czy warsztatów, które nie prowadzą do formalnej zmiany poziomu wykształcenia. GUS regularnie publikuje badania dotyczące uczestnictwa Polaków w takich formach uczenia się. Według danych z 2022 roku uczestniczyła w nich co piąta osoba w wieku 18–69 lat.

Badania nad tradycjami rzemieślniczymi w regionach Polski – dokumentują tradycyjne techniki rzemieślnicze przekazywane podczas warsztatów i kursów. W wielu przypadkach ich celem jest nie tylko gromadzenie wiedzy, ale również opracowywanie materiałów edukacyjnych wspierających edukację pozaformalną.

Monitoring prowadzony przez muzea – muzea, takie jak Oddział Etnografii Muzeum Narodowego w Gdańsku, prowadzą działania analizujące sposoby przekazywania umiejętności przez lokalnych rzemieślników młodszym pokoleniom, organizację warsztatów, potrzeby edukacyjne oraz zmieniające się zainteresowanie różnymi formami tradycyjnego rzemiosła.

Rozprawy doktorskie dotyczące edukacji w zakresie tradycyjnego rzemiosła – badacze analizują procesy edukacyjne zachodzące w rzemiośle, strukturę kształcenia w warsztatach, rolę mistrzów rzemiosła oraz wpływ edukacji pozaformalnej na ochronę dziedzictwa kulturowego. Badania te często koncentrują się na znaczeniu tradycji w edukacji artystycznej i rzemieślniczej.

Badania z zakresu etnografii i kultury ludowej – obejmują dokumentowanie lokalnych tradycji przekazywania wiedzy poprzez szkolenia, warsztaty i praktyki, przy czym znaczna część tych badań ma charakter etnograficzny.

Monitoring zapotrzebowania na tradycyjne rzemiosło – inicjatywy prowadzone m.in. przez **Związek Rzemiosła Polskiego** obejmują badania dotyczące zapotrzebowania na usługi rzemieślnicze w poszczególnych regionach oraz monitorowanie zmian w przekazywaniu umiejętności kolejnym pokoleniom. Wyniki tych badań są wykorzystywane przy opracowywaniu strategii wspierających rozwój tradycyjnego rzemiosła.

W Polsce funkcjonuje również **Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK)** – publiczny rejestr gromadzący informacje o wszystkich kwalifikacjach włączonych do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK), niezależnie od innych rejestrów i wykazów prowadzonych przez ministerstwa, branże, środowiska czy instytucje.

Wyniki ankiety

Wyniki dla Polski

Przegląd krajobrazu pozaformalnej edukacji rzemieślniczej w Polsce

W ramach projektu BRICKS wspólnie opracowano międzynarodowe badanie ankietowe, którego celem było pozyskanie bezpośrednich informacji od organizacji i osób prowadzących pozaformalną edukację rzemieślniczą oraz uczestników kształcenia pozaformalnego w obszarze rzemiosła. Kwestionariusz został rozpowszechniony przez partnerów projektu za pośrednictwem sieci zawodowych, stowarzyszeń, ośrodków szkoleniowych oraz platform internetowych. Wszystkie odpowiedzi zostały zebrane centralnie przez Artex S.Cons.R.L. i udostępnione partnerom zgodnie z

przepisami RODO oraz planem zarządzania danymi obowiązującym w projekcie. Badanie dotyczyło praktyk szkoleniowych, motywacji uczestników, barier w dostępie do kształcenia, potrzeb w zakresie rozwoju kompetencji oraz oczekiwań związanych z walidacją i certyfikacją kwalifikacji.
Wyniki badania przeprowadzonego w ramach projektu BRICKS przedstawiają obraz współczesnego ekosystemu pozaformalnej edukacji rzemieślniczej w Polsce, w szczególności wśród osób dorosłych uczących się oraz niezależnych edukatorów rzemiosła. Choć próba badawcza była stosunkowo niewielka (11 organizacji prowadzących działalność edukacyjną oraz 6 uczestników szkoleń), odpowiedzi wskazują na kilka wyraźnych i powtarzających się tendencji dotyczących motywacji, modeli nauczania, znaczenia tożsamości regionalnej, wyzwań stojących przed sektorem oraz społecznej roli edukacji rzemieślniczej.

1. Edukacja rzemieślnicza zakorzeniona w tradycji i tożsamości lokalnej

Pozaformalna edukacja rzemieślnicza w Polsce jest silnie związana z dziedzictwem regionalnym, lokalnymi surowcami oraz tradycyjnymi technikami wytwórczymi. Wiele organizacji wyraźnie wiąże swoją działalność z konkretnymi regionami kulturowymi, takimi jak Kaszuby, Wielkopolska czy Śląsk Cieszyński.

Najczęściej reprezentowanymi dziedzinami rzemiosła były:

- plecionkarstwo i wikliniarstwo,
- rzemiosło tekstylne,
- ceramika i garncarstwo,
- haft,
- tradycyjne sztuki dekoracyjne.

Edukacja rzemieślnicza opiera się w dużej mierze na międzypokoleniowym przekazywaniu wiedzy i umiejętności. Wielu edukatorów wskazuje, że sami uczyli się od mistrzów rzemiosła lub kontynuują rodzinne tradycje przekazywane z pokolenia na pokolenie. Jedna z pracowni garncarskich zadeklarowała ciągłość tradycji obejmującą dziesięć pokoleń.

Sektor łączy ochronę dziedzictwa z innowacyjnością. Podczas gdy część praktyków koncentruje się na odtwarzaniu i zachowaniu tradycyjnych technik, inni świadomie je modernizują i dostosowują do potrzeb współczesnych odbiorców oraz stylu życia. Przykładem jest organizacja Serfenta, która upraszcza tradycyjne techniki plecionkarskie i nadaje im nowe konteksty poprzez warsztaty, wydarzenia oraz działania prowadzone w mediach społecznościowych.

2. Dominacja edukacji hobbystycznej wśród osób dorosłych

Badanie jednoznacznie pokazuje, że pozaformalna edukacja rzemieślnicza w Polsce jest motywowana przede wszystkim zainteresowaniami, rozwojem osobistym i sposobem spędzania wolnego czasu, a znacznie rzadziej potrzebą przekwalifikowania zawodowego.

Wśród organizacji prowadzących szkolenia:

- **90,9%** wskazało, że główną motywacją uczestników jest rozwój własnych zainteresowań i hobby.
- Jedynie niewielka część respondentów uznała specjalizację zawodową lub zmianę ścieżki kariery za najważniejszy powód uczestnictwa.

Odpowiedzi uczestników szkoleń potwierdzają tę tendencję:

- **83,3%** respondentów uczestniczyło w zajęciach w ramach hobby lub rozwoju osobistego.
- Najczęściej wskazywanymi motywacjami były pasja, relaks, potrzeba twórczej ekspresji oraz osobista satysfakcja.

Oznacza to, że nauka rzemiosła pełni funkcję nie tylko edukacji zawodowej, lecz również:

- formy dbania o dobrostan,
- aktywności budującej więzi społeczne i wspólnotę,
- praktyki terapeutycznej lub regeneracyjnej,
- sposobu ponownego kontaktu z twórczością manualną.

Kilku respondentów szczególnie podkreślało emocjonalne i społeczne korzyści płynące z uczestnictwa w zajęciach, zwłaszcza podczas warsztatów ceramicznych, gdzie ważną rolę odgrywają wspólna nauka oraz międzypokoleniowa wymiana doświadczeń.

3. Wyraźna feminizacja uczestnictwa

Pozaformalna edukacja rzemieślnicza w Polsce ma wyraźnie sfeminizowany charakter – zarówno wśród uczestników zajęć, jak i osób uczących się.

- **72,7%** organizacji wskazało, że większość uczestników stanowią kobiety.
- Wśród ankietowanych uczestników szkoleń **100% stanowiły kobiety**.

Dominującą grupę uczestników stanowią osoby dorosłe powyżej 30. roku życia, szczególnie kobiety w wieku od 30 do 70 lat uczestniczące w zajęciach z ceramiki oraz rzemiosła tekstylnego.

Wyniki sugerują, że pozaformalna edukacja rzemieślnicza w Polsce pełni obecnie przede wszystkim rolę:

- przestrzeni aktywności tworzonej i rozwijanej przez kobiety,
- praktyki wspólnotowej sprzyjającej dobrostanowi,
- twórczej alternatywy wobec przeciążenia pracą zawodową i światem cyfrowym.

4. Praktyczne modele nauczania oparte na doświadczeniu

Dominującym modelem nauczania jest nauka poprzez praktykę.

- **72,7%** respondentów określiło strukturę swoich kursów jako obejmującą około **80% zajęć praktycznych i 20% treści teoretycznych**.

Organizacje starają się ograniczać bariery wejścia do minimum:

- wiele z nich przyjmuje osoby bez wcześniejszego doświadczenia,
- formalne wymagania wstępne należą do rzadkości,
- edukatorzy podkreślają znaczenie cierpliwości, pracy manualnej oraz powszechnej dostępności zajęć.

Stosowane formy nauczania są zróżnicowane i elastyczne:

- krótkie warsztaty,
- intensywne kursy weekendowe,
- długoterminowy mentoring,
- regularne warsztaty społecznościowe,
- działania realizowane w formule projektowej.

Przekazywanie wiedzy opiera się przede wszystkim na:

- relacji mistrz–uczeń,
- uczeniu się od innych uczestników,
- nieformalnej informacji zwrotnej,
- praktycznym doświadczeniu, a nie formalnej ocenie osiągnięć.

Choć część organizacji wydaje certyfikaty uczestnictwa (**45,5%**), formalne systemy akredytacji nadal odgrywają niewielką rolę.

5. Zrównoważony rozwój i wykorzystanie naturalnych materiałów

Charakterystyczną cechą sektora jest silne ukierunkowanie na zrównoważony rozwój oraz wykorzystanie naturalnych materiałów.

Wiele organizacji:

- korzysta z lokalnie pozyskiwanej wikliny, gliny, korzeni, słomy, lnu oraz innych naturalnych włókien,
- opiera działalność na materiałach pochodzących z rodzinnych gospodarstw lub lokalnych ekosystemów,
- wykorzystuje podczas warsztatów materiały z recyklingu.

Badanie pokazuje, że edukacja rzemieślnicza jest ściśle związana ze świadomością ekologiczną oraz wiedzą o pochodzeniu i cyklu życia materiałów. Respondenci często opisują nie tylko same techniki wykonywania przedmiotów, lecz również historię wykorzystywanych surowców oraz sposoby ich pozyskiwania.

Oznacza to, że rzemiosło postrzegane jest nie tylko jako działalność twórcza, ale również jako:

- praktyka środowiskowa,
- element ekologii kulturowej,
- przykład zrównoważonego wytwarzania.

6. Trudne uwarunkowania ekonomiczne sektora

Pomimo wysokiej wartości kulturowej oraz rosnącego zainteresowania społeczeństwa, sektor pozaformalnej edukacji rzemieślniczej zmaga się z poważnymi problemami strukturalnymi.

Najczęściej wskazywanymi wyzwaniami były:

- brak odpowiedniego finansowania (**72,7%**),
- trudności z pozyskiwaniem uczestników na odpłatne kursy (**54,5%**),
- ograniczona współpraca instytucjonalna,
- niewystarczające uznawanie kwalifikacji zdobywanych w edukacji pozaformalnej.

Wielu respondentów podkreślało, że:

- liczba uczestników znacząco wzrasta, gdy warsztaty są finansowane ze środków publicznych,
- pełna odpłatność za udział często ogranicza dostęp do zajęć,
- edukatorzy doświadczają wypalenia zawodowego i niepewności ekonomicznej.

Modele finansowania działalności są bardzo zróżnicowane:

- część inicjatyw jest wspierana przez samorządy,
- inne funkcjonują wyłącznie dzięki opłatom uczestników,
- niektóre opierają się na grantach i projektach kulturalnych,

- wielu niezależnych edukatorów łączy działalność dydaktyczną z pracą artystyczną wykonywaną na własny rachunek.

Wyniki badania wskazują, że sektor pozaformalnej edukacji rzemieślniczej w Polsce charakteryzuje się dużą żywotnością kulturową i wysokim zaangażowaniem społecznym, jednak jego rozwój ograniczają niestabilne warunki ekonomiczne oraz brak trwałych mechanizmów wsparcia.

7. Ograniczona integracja z edukacją formalną i systemem rynku pracy

Wyniki badania wskazują na wyraźny brak powiązań między pozaformalną edukacją rzemieślniczą a formalnym systemem kształcenia zawodowego.
Respondenci wielokrotnie zwracali uwagę na:

- niewystarczające wsparcie dla młodzieży w wieku 16–20 lat,
- zanikanie tradycyjnych szkół rzemiosła,
- ograniczone możliwości uzyskania kwalifikacji czeladniczych i mistrzowskich,
- słabą współpracę ze szkołami i innymi instytucjami.

Praktyki zawodowe oraz zorganizowane programy przygotowania zawodowego występują stosunkowo rzadko.

- **81,8%** respondentów wskazało, że tego rodzaju możliwości mają charakter fakultatywny i nie stanowią integralnego elementu procesu kształcenia.

Wyniki sugerują, że pozaformalna edukacja rzemieślnicza w coraz większym stopniu wypełnia luki wynikające z:

- osłabienia infrastruktury kształcenia zawodowego,
- zanikania tradycyjnych ścieżek nauki rzemiosła,
- ograniczonego wsparcia publicznego dla zawodów opartych na pracy manualnej.

8. Marginalna rola cyfryzacji

Technologie cyfrowe nie odgrywają obecnie istotnej roli w funkcjonowaniu sektora pozaformalnej edukacji rzemieślniczej.

Większość respondentów za najważniejsze uznała:

- narzędzia ręczne,
- odpowiednio wyposażone przestrzenie warsztatowe,
- współpracę z rzemieślnikami,
- dostęp do specjalistycznego wyposażenia.

Zainteresowanie technologiami cyfrowymi, takimi jak:

- modelowanie 3D,
- zaawansowane technologie druku,
- wirtualna rzeczywistość (VR),
- narzędzia do digitalizacji,

pozostaje stosunkowo niewielkie.

Wskazuje to, że autentyczność i wysoka jakość rzemiosła są nadal definiowane przede wszystkim poprzez praktyczne doświadczenie, bezpośrednią pracę z materiałem oraz uczenie się poprzez działanie, a nie przez wykorzystanie nowoczesnych technologii.

Podsumowanie

Pozaformalna edukacja rzemieślnicza w Polsce stanowi dynamicznie rozwijający się obszar o silnym zakorzenieniu kulturowym i istotnym znaczeniu społecznym. Jej najważniejsze cechy to:

- silne powiązanie z regionalnym dziedzictwem kulturowym,
- międzypokoleniowy przekaz wiedzy i umiejętności,
- dominujący udział kobiet,
- nauczanie oparte przede wszystkim na praktyce,
- wykorzystanie materiałów zgodnych z ideą zrównoważonego rozwoju,
- rosnące zainteresowanie rzemiosłem jako formą wspierania dobrostanu oraz twórczego rozwoju osobistego.

Jednocześnie sektor pozostaje strukturalnie podatny na trudności wynikające z:

- niestabilnego finansowania,
- niewystarczającego uznania instytucjonalnego,
- zaniku formalnych ścieżek kształcenia zawodowego,
- ograniczonego wsparcia dla edukatorów i młodych adeptów rzemiosła.

Wyniki badania wskazują, że pozaformalna edukacja rzemieślnicza pełni obecnie podwójną rolę. Z jednej strony stanowi ważny mechanizm ochrony zagrożonych zanikiem tradycji i umiejętności rzemieślniczych, z drugiej zaś odpowiada na współczesne potrzeby społeczne związane z kreatywnością, budowaniem więzi społecznych, świadomym spowolnieniem tempa życia oraz poszukiwaniem wartościowej aktywności opartej na pracy manualnej.

Wyniki ankiety – przegląd ogólny

Rekomendacje dla krajowych interesariuszy

Priorytetowe działania na rzecz wzmocnienia pozaformalnej edukacji rzemieślniczej w Polsce

- Wzmocnienie współpracy i koordynacji działań między administracją krajową i regionalną w celu zapewnienia większej spójności polityk dotyczących dziedzictwa kulturowego, edukacji oraz rozwoju gospodarczego w obszarze rzemiosła.
- Rozszerzenie finansowania programów pozaformalnej edukacji rzemieślniczej realizowanych w ramach programów wspierających kulturę oraz ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem długoterminowej stabilności finansowania zamiast krótkookresowych projektów.
- Opracowanie krajowej strategii poświęconej pozaformalnej edukacji rzemieślniczej, integrującej ochronę dziedzictwa kulturowego, przedsiębiorczość, innowacje oraz rozwój kompetencji zawodowych.
- Zwiększenie wsparcia dla inicjatyw opartych na uczeniu się międzypokoleniowym, umożliwiających przekazywanie tradycyjnej wiedzy i umiejętności rzemieślniczych od mistrzów rzemiosła młodszym pokoleniom.
- Rozszerzenie zakresu programu **Inkubator Rzemiosła Polskiego** poprzez zapewnienie dodatkowego wsparcia mentoringowego, szkoleń z zakresu kompetencji cyfrowych oraz doradztwa w zakresie rozwoju działalności dla organizacji rzemieślniczych i indywidualnych rzemieślników.
- Wzmocnienie powiązań między pozaformalną edukacją rzemieślniczą a polityką rynku pracy, w szczególności poprzez rozwój kształcenia dualnego, programów praktyk zawodowych oraz lokalnych inicjatyw wspierających przedsiębiorczość.
- Poprawa dostępności pozaformalnej edukacji rzemieślniczej na obszarach wiejskich i peryferyjnych poprzez rozszerzenie regionalnych programów grantowych, organizację mobilnych warsztatów oraz rozwój lokalnych inicjatyw edukacyjnych opartych na społecznościach.
- Wspieranie ściślejszej współpracy pomiędzy samorządami województw, instytucjami kultury, szkołami, organizacjami pozarządowymi oraz organizacjami rzemieślniczymi w celu tworzenia zintegrowanych lokalnych sieci edukacji rzemieślniczej.

Co-funded by the European Union

Co-funded by the European Union Grant agreement n. KA220-ADU-E61A293C REFERENCE DU DOSSIER 24PCA0020

- Wprowadzenie systematycznych mechanizmów monitorowania i ewaluacji pozwalających oceniać poziom uczestnictwa, efekty uczenia się, wpływ edukacji na zatrudnienie oraz trwałość inicjatyw z zakresu edukacji rzemieślniczej.
- Wspieranie cyfryzacji i modernizacji tradycyjnego rzemiosła poprzez szkolenia z zakresu handlu elektronicznego, marketingu cyfrowego oraz współczesnego wzornictwa, przy jednoczesnym zachowaniu autentyczności dziedzictwa kulturowego.
- Zwiększenie liczby programów stypendialnych oraz możliwości mobilności dla młodych rzemieślników, umożliwiających udział w warsztatach, rezydencjach artystycznych i wymianach krajowych oraz międzynarodowych.
- Wzmacnianie społecznej widoczności i prestiżu rzemiosła poprzez organizację kampanii informacyjnych, festiwali, wystaw oraz otwartych warsztatów promujących regionalne dziedzictwo kulturowe.
- Rozwijanie współpracy pomiędzy programami edukacji rzemieślniczej a strategiami rozwoju turystyki, zwłaszcza w regionach, gdzie tradycyjne rzemiosło stanowi ważny element lokalnej tożsamości kulturowej i rozwoju gospodarczego.
- Opracowanie skuteczniejszych mechanizmów uznawania kompetencji zdobytych w ramach pozaformalnej edukacji rzemieślniczej, w tym ścieżek certyfikacji oraz systemów walidacji efektów uczenia się nabytych poza edukacją formalną.
- Wspieranie innowacyjności w edukacji rzemieślniczej poprzez łączenie tradycyjnych technik z metodami zrównoważonej produkcji, zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym oraz rozwiązaniami stosowanymi we współczesnych sektorach kreatywnych.

Słownik pojęć

Rzemiosło / rękodzieło

Ręczne wytwarzanie przedmiotów z wykorzystaniem specjalistycznych umiejętności, narzędzi i technik, prowadzone zazwyczaj w niewielkich warsztatach lub przez niezależnych rzemieślników. Obejmuje zarówno współczesne, jak i tradycyjne praktyki rzemieślnicze.

Rzemiosło tradycyjne

Szerokie pojęcie obejmujące tradycyjne, artystyczne oraz związane z dziedzictwem kulturowym praktyki rzemieślnicze, w tym sztuki piękne, sztuki użytkowe, sztukę ludową oraz regionalne techniki rzemieślnicze.

Rzemiosło dziedzictwa kulturowego

Działalność rzemieślnicza oraz techniki posiadające znaczenie kulturowe, historyczne lub regionalne, które przyczyniają się do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Rzemiosło tradycyjne

Praktyki rzemieślnicze oparte na wieloletnich tradycjach, charakterystycznych technikach, materiałach lub tożsamości regionalnej. Są one najczęściej przekazywane w procesie międzypokoleniowego transferu wiedzy i umiejętności.

Edukacja pozaformalna

Zgodnie z badaniami realizowanymi w ramach projektu BRICKS edukacja pozaformalna w obszarze rzemiosła dziedzictwa kulturowego oznacza **„oparte na społeczności, praktyczne uczenie się poza formalnym systemem edukacji, w ramach którego osoby dorosłe zdobywają umiejętności dzięki mentoringowi oraz międzypokoleniowej wymianie wiedzy. Odgrywa ono kluczową rolę w zachowaniu tradycji rzemieślniczych, wspieraniu włączenia społecznego oraz rozwoju regionalnego."**

Certyfikacja

Każdy proces służący potwierdzaniu lub uznawaniu umiejętności, wiedzy albo kompetencji zdobytych w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej lub nieformalnej.

Kompetencje

Połączenie wiedzy, umiejętności i postaw niezbędnych do wykonywania określonych zadań rzemieślniczych lub prowadzenia działalności zawodowej.

Efekty uczenia się

Opisy określające, co osoba ucząca się powinna wiedzieć, rozumieć oraz potrafić wykonać po zakończeniu określonego procesu uczenia się lub szkolenia.

Co-funded by the European Union

Co-funded by the European Union Grant agreement n. KA220-ADU-E61A293C REFERENCE DU DOSSIER 24PCA0020

Źródła

- **Komisja Europejska.** *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich dla Polski (Rural Development Programme for Poland).*Dostęp: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2019-11/rdp-factsheet-poland_en_0.pdf
- **Ministerstwo Edukacji Narodowej.** *Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030.* Dostęp: https://zsu2030.men.gov.pl/
- **Narodowy Instytut Dziedzictwa.** *Program „Niematerialne – przekaż dalej”.* Dostęp: https://nid.pl/2026/04/08/nabor-wnioskow-niematerialne-przekaz-dalej-2026/
- **Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi.** *Program stypendialny „Mistrz – Uczeń”.* Dostęp: https://nikidw.edu.pl/en/stypendia/
- **Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.** *Program „Polski Inkubator Rzemiosła”.* Dostęp: https://niw.gov.pl/nasze-programy/polski-inkubator-rzemiosla/
- **Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej.** *Informacja o systemie edukacji w Polsce (Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty).* Dostęp: https://www.gov.pl/web/your-europe/education-system-in-poland
- **Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej.** *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – informacje.*Dostęp: https://www.gov.pl/web/your-europe/volunteering-in-poland
- **Stowarzyszenie na rzecz Promocji Dawnych Rzemiosł i Kultury „WICI”.** Strona internetowa organizacji. Dostęp: https://wici.org.pl/
- **Stowarzyszenie Twórców Ludowych.** Strona internetowa organizacji. Dostęp: https://zgstl.pl/
- **Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK).** Oficjalny portal systemu kwalifikacji. Dostęp: https://www.kwalifikacje.gov.pl/
- **Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK).** *Informacje o ZSK.* Dostęp: https://www.kwalifikacje.gov.pl/o-zsk/informacja-o-zsk
- **Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie.** Strona internetowa organizacji. Dostęp: https://www.kaszubi.pl/